

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of International Social Research
Cilt: 9 Sayı: 42 Volume: 9 Issue: 42
Şubat 2016 February 2016
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

KUR'ÂN-I KERİM'DE İLÂHÎ CEZADAN KORUMA HUSUSUNDA MÜMİNİN ÂİLESİNE KARŞI SORUMLULUĞU
FAMILY RESPONSIBILITY OF A MUSLIM ABOUT PREVENTING THEM FROM DIVINE PUNISHMENT IN THE HOLY QURAN

Cumhur DEMİREL*

Öz

Kur'ân-ı Kerim müminin manevî mesuliyetini şahsî hayatıyla sınırlamamış, âilesine karşı olan sorumluluğunun da oldukça ağır olduğunu vurgulamıştır. Zira mümin maruz kalınması muhtemel âhiret azâbından ıyâlini de korumak zorundadır. Bu konudaki âyetler akliselim sâhibi bir müminin, ehlinin dünyevî geleceğinden ziyâde uhrevî geleceğini düşünmesini gerekli kılmaktadır. Şu kadar var ki Kur'ân mümine bu görevi yüklemekle beraber hidâyetin Allah'tan (c.c.) olduğunu, peygamberlerin dahî sevdikleri kimseleri doğru yola ulaştırma kudretine sahip olmadıklarını ifade etmiş ve bu hususta somut örnekler vermiştir.

Anahtar kelimeler: Kur'ân, Mümin, Aile, Sorumluluk, Âhiret.

Abstract

The Holy Quran does not only restrict a muslim's spiritual responsibility with his personal life, but also emphasizes the difficulty of his family responsibility. Forasmuch a muslim has to protect his family from possible punishment of afterlife. The verses about this subject necessitate a right minded muslim to think his family's otherworldly future rather than worldly future. Furthermore, although the Quran gives this responsibility to the muslims, it also mentions that only Allah (c. c.) gives the Guidance, even the Prophets did not have the power to reach their loved ones to the way of Truth and gives concrete examples about this subject.

Keywords: Quran, Muslim, Family, Responsibility, Afterlife.

Giriş

İnsan, kendisini Yaraticısına isyâna meylettiren, dolayısıyla da uhrevî azâba uğramasına sebep olabilecek birçok dürtüye sâhibtir. Dünya hayatı insanın yolculuğunun yalnızca bir merhalesi olup akl-ı selim sahibi olan kişi bu kısa yolculuğun rahatlığına mukabil âhirette ebedî bir azaba maruz kalmak istemez.¹ Kur'ân, dünyâ nimetlerinin çeşitliliğine ve meşrûluğuna vurgu yapmakla birlikte, âhireti gâye gösteren ve dünya hayatını ona nispetle süflî gören bir yaklaşım sergilemektedir. Bu durum Kur'ân'ın muhâtaplarını âhiret hayatına hazırlayıcı bir metot takip ettiğini göstermektedir.²

Tasavvufî açıdan bedeni "küçük âlem", rûhu ise "büyük âlem" olarak nitelenen ve âlemde var olan her şeyin bir benzerinin kendisinde mevcûd olduğuna inanılması hasebiyle âdeta âlemin bir nüshası olan insan³, Kur'ân-ı Kerim'de, hayat serüveninde geçireceği imtihanla olgunlaşmaya aday gösterilmektedir. Olgunlaşabildiği nispette de kendisine verilen görevi yerine getirmiş olacaktır.⁴ Mümin ise görevini ifa etmiş olmak için kendisiyle birlikte âilesini de olgunluk seviyesine çıkarma gayreti içerisinde olmak mecburiyetindedir. Onun manevî mesuliyeti şahsî hayatıyla sınırlı değildir. Gerek kendisine gerekse âilesine karşı olan sorumluluğu oldukça ağırdır. Zira o, maruz kalınması muhtemel âhiret azâbından hem kendisini hem de ailesini uzak tutmak zorundadır.

İslâm'da aile diğer bazı dinlerde olduğu gibi tamamen dinî bir kurum değilse bile, bu birliğe büyük önem verilmiş ve insanların aile kurmaları teşvik edilmiştir. Zirâ aile kişinin huzur bulduğu bir ortam olduğu gibi, neslin devamı için bir vesile ve de kişiyi dince günah sayılan çeşitli kötülüklerden alıkoyan bir vasıta.⁵ İlk örneği Hz. Âdem, Hz. Havvâ ve Onlar'ın (a.s.) çocuklarından teşekkür eden bu kurum fonksiyonellik bakımından insan vücûdundaki hücreye benzemektedir. Hücreler birleşerek insan vücûdunu meydana getirmekte, âileler de toplumu meydana getirmektedirler. Hal böyle olunca âilenin yıkılması

*Dr., Diyanet İşleri Başkanlığı.

¹ Mevdûdî, Ebu'l-A'lâ (1990). *Tefhîmü'l-Kur'ân* (Çev. : Muhammed Hân Kayanî, Yusuf Karaca, Nazife Şişman, İsmail Bosnali, Ali Ünal, Hamdi Aktaş), İstanbul: İnsan Yayınları, C. IV, s. 178, 179

² Terzioğlu, Hülya (2007). *İslamda Dünya Âhiret Dengesi*, İstanbul: Ensar Neşriyat, s. 18

³ İbrahim Hakkı, Erzurumlu, *Ma'rifetnâme*, İstanbul: Âlem Yayınları, s. 97

⁴ Kaya, Süleyman (2003). *Kur'an'da İmtihan*, İstanbul: İnsan Yayınları, s. 16

⁵ Kur'ân, Rûm, 30/21; Nahl, 16/72; Nûr, 24/32

sosyal bünyenin çöküşü anlamına gelir.⁶ Bu hususta yüklenmiş olduğu ağır yükler erkeğin bu kurumda hak ve yetki bakımından kadına karşı nisbi bir ayrıcalığa sahip olmasını⁷ gerekli kılmıştır.⁸

Kur'an-ı Kerim inananlara muhtelif vesilelerle âilelerine (**ehl**) karşı mükellefiyetlerini hatırlatmış, yakıtı insanlar ve taşlar olup, "Allah'ın (c.c.), münafıklar, kafirler ve asiler için hazırlanmış olduğu azap yurdu"⁹ olan cehennemden ateşinden kendilerini ve onları korumaları hususunda tavsiyelerde bulunmuştur.¹⁰ Söz konusu âyette geçen "**ehl**" kelimesiyle, insanın bakmakla yükümlü olduğu eş ve çocuklarının kast edildiğini ifâde edenler olmakla beraber¹¹, bu lafzın âilede yaşayan tüm bireyleri, yani anne, baba, eş ve çocukları kapsadığını söyleyenler de vardır.¹² Bazı tefsirlerde bu korumanın mâhiyetinin onları eğitim bakımından geliştirmek¹³, Allah'a (c.c.) itâate yönlendirmek, O'na (c.c.) isyandan korumak ve onlara zikri emretmek¹⁴ olduğu ifâde edilmiştir. Bu ise onlara Allah'ı doğru olarak tanıtmak ve onları O'nun (c.c.) rızasına uygun bir edep içerisinde eğitip yetiştirmekle mümkün olur. Özellikle de "dünya hayatının süsü"¹⁵ mesâbesinde olan çocuklara yapılabilecek en büyük iyilik budur.

Kur'an'ın bu konudaki ikâzları akliselim sâhibi bir müminin, ehlinin dünyevî geleceğinden ziyâde uhrevî geleceğini düşünmesini gerekli kılmaktadır. Tabii ki bir mümin, ıyâlinin dünya hayatını müreffeh bir şekilde sürdürebilmesi için üzerine düşeni yapmalıdır. Fakat bu görevin, netice itibarı ile uhrevî mesuliyetle kıyası mümkün değildir. Kur'an bu gerçeği "Hüsranda olanlar, kıyamet günü kendilerini de, ailelerini de hüsranda bırakanlardır"¹⁶ ifâdesiyle beyan etmektedir. Âyet-i celîle ilâhî mahkemede hesâbı eksiksiz verebilmenin imtihan mahalli olan dünya hayatındaki sorumlulukların ifasıyla mümkün olduğunu, âilenin maddi ihtiyaçlarını eksiksiz bir şekilde karşılayıp manevi ihtiyaçların göz ardı edilmesinin hem kişi hem de âilesi için hüsrân sebebi olduğunu ihsâs ettirmektedir.

Âilesini Uhrevî Cezâdan Koruma Görevi Kapsamında Mümine Verilen Yetkiler

İslâm, mümine bu ağır sorumluluğu yüklemekle beraber, onu, bu mühim görevi icrâ edebilmesi için gerekli olan yetkilerle de donatmıştır. Kur'an-ı Kerim'in eşler arasındaki münâsebetlerin tanzimi hususunda kullandığı ifâdelerden en belirleyici olanı "**kavvâmûn**" lafzıdır:

"Allah'ın (c.c.) kimini kimine üstün kılmasından ötürü ve erkeklerin, mallarından sarfetmelerinden dolayı erkekler kadınlar üzerine **kavvâmdırlar (kavvâmûn)**. İyi kadınlar, gönülden boyun eğenler ve Allah'ın (c.c.) korunmasını emrettiğini, kocasının bulunmadığı zamân da koruyanlardır. Serkeşlik etmelerinden endişelendiğiniz kadınlara öğüt verin, yataklarında onları yalnız bırakın, nihayet dövdün. Size itaat ediyorlarsa aleyhlerine yol aramayın. Doğrusu Allah (c.c.) Yücedir, Büyüktür."¹⁷

Bu lafız "Kavvâmü'l-mer'eti" şeklinde kullanıldığında "kadının korunmasına önem veren ve işlerini idare eden kişi" demektir. Bu deyim, erkeğin kadına hakimiyetini, fakat rastgele değil, hizmetçilikle karışık bir hakimiyeti ifade eder.¹⁸ Bu hâkimiyet vesilesiyle erkeğe terettüp eden görevler arasında en mühim olanı zevcesini ilâhî ukûbattan korumaktır. Âyet-i celîle zevcenin Allah'ın (c.c.) koyduğu hudutları aşması durumunda erkeğe ona nasihat etme, yatağında yalnız bırakma ve bu yöntemlerle netice alamaması durumunda onu te'dib maksadıyla darp etme yetkisi vermektedir.

Mümin için benzer bir durum da evlâdıyla arasında cereyan etmektedir. Ahirette sual edileceği ilk ibadet olan namazın¹⁹ hesabını eksiksiz vermesini temin için onları küçük yaştan itibaren kontrol altında tutmalı, gerekirse kılmalarını sağlamak için sertliğe başvurulmalıdır:

"Yedi yaşına geldiklerinde çocuklarınıza namazı emredin. On yaşına geldiklerinde gerekirse dövdün."²⁰

Her ne kadar "darb" mutlak olarak düşünüldüğünde hakkaniyete uymayan bir davranış ise de söz konusu durum ona meşruiyet kazandırmakta hatta bazen onu lüzumlu hâle getirmektedir. Zira bu üç yıllık süreç çocuğun eğitim ve öğretimi için en münasip dönem olup çocuğunun ebedî hayatını düşünen her müminin bu zaman dilimini kararlı bir şekilde değerlendirmesi gerekir. Böyle bir durumda kontrollü bir

⁶ Kırca, Celal (1996). *Kur'an ve İnsan*, İstanbul: Marifet Yayınları, s. 117, 136

⁷ Kur'an, Bakara, 2/228; Nisâ, 4/34

⁸ Aydın, Mehmet Âkif (1989). "Aile", *D.İ.A.*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, C. II, s. 199

⁹ Mekki, Mecc (2003). *el-Beyân fi Erkânî'l-İman*, Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, s. 372

¹⁰ Kur'an, Tahrîm, 66/6

¹¹ Sâbûnî, Muhammed Ali (1981). *Safvetü't-Tefâsîr*, İstanbul: Dâru'l-Ensâr, C. III, s. 410

¹² Ferâhidî, Ebû Abdîrrahmân el-Halîl bin Ahmed, *Kitâbü'l-Ayn*, Beyrut: Dâru lhyâi't-Türâsî'l-Arabî, s. 45; İsfehâni, Râğîb (1986). *el-Müfredât fi Garîbi'l-Kur'an*, İstanbul: Dâru Kahraman, s. 36

¹³ Taberî, İbn-i Cerîr (1995). *Câmiu'l-Beyân*, Beyrut: Dâru'l-Fikr, C. XXVIII, s. 211, 212

¹⁴ İbni Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail (2000). *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, Kâhire: Müessesetü Kurtuba, C. XIV, s. 58

¹⁵ Kur'an, Kehf, 18/46

¹⁶ Kur'an, Şûrâ, 42/44, 45

¹⁷ Kur'an, Nisâ, 4/34

¹⁸ Yazır, Elmalılı M. Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul: Zehrâveyn Yayımevi, C. II, s. 556

¹⁹ Kazvîni, Muhammed b. Zeyd (1997). *Sünenü İbni Mâce*, İkâmet 202, Riyad: Mektebetü'l-Meârif, C. I, s. 427

²⁰ Ebû Dâvûd, Süleymân b. Eş'as (1998). *Salât 26*, Mekke: el-Mektebetü'l-Mekkiyye, C. I, s. 384

şekilde uygulanacak olan “darp” eyleminin evlada karşı hissedilen şefkat ve merhametin neticesi olduğu göz ardı edilmemelidir. Ehline nispetle çoban mesâbesinde bulunan mümin²¹ yönetmekle sorumlu olduğu ıyalini tehlikelerden korumak amacıyla zaman zaman onların irâdesine zorlama yoluyla da olsa yön verebilme dirâyetine sâhip olmalıdır.

Müminin Bu Görevin İcrasında Örnek Alabileceği Şahsiyetler

Kendisinin ve ehlinin uhrevî saadetini düşünen bir müminin bu maksada ulaşmak için yapması gereken ilk şeyin bu hususta kendisine model olabilecek, yol gösterecek şahsiyeti belirlemek olduğunda şüphe yoktur. Bu örnek ise bizzat Kur’ân-ı Kerîm tarafından kendisine işâret buyurulmuş olan Hz. Muhammed (s.a.s.)²² başta olmak üzere peygamberlerdir. Onlar ümmetlerine yapmakla mükellef oldukları tebliğ vazifesini yerine getirirken bir yandan da kendi aile fertlerini ilâhî azaptan koruma hususunda gayret sarf etmişlerdir.

Kur’ân’ın “üsve-i hasene” olarak nitelediği Rasulullah (s.a.s.) her çocuğun İslam dînini kabule yatkın bir şekilde dünyaya geldiğini daha sonra ebeveyninin tesiriyle farklı inançlara yönelebildiğini söylemiş²³, Allah’ın (c.c.) “Ehline namaz kılmalarını emret, kendin de onda devamlı ol.”²⁴ Kavline uygun bir hayat sürmüştür.

Kur’ân-ı Kerîm müminler için örnek teşkil etmesi maksadıyla, peygamber mi veli mi olduğu hususunda kesin bir malumat bulunmayan fakat mühim bir mânâ büyüğü olduğu bilinen Hz Lokman’ın, oğluna yaptığı hikmetli tavsiyelere de yer vermiştir. Nasihatlerine “Ey oğulcuğum!” diyerek başlayan Hz. Lokman, evlâdına Allah’a (c.c.) eş koşmamasını²⁵, namazı kılmamasını, iyiliği emredip fenalığı önlemesini, başına gelene sabretmesini²⁶, İnsanları küçümsememesini, kibirlenmemesini²⁷, işlenen şeyin bir hardal tanesi ağırlığınca olsa da, bir kayanın içinde veya göklerde yahut yerin derinliklerinde bulunsa da, Allah’ın (c.c.) onu getirip meydana koyacağını²⁸ öğütlemiştir. Tüm bu nasihatlerin zikredildiği Lokman suresinin 33. âyetinde ise “babanın oğlu, oğlun da babası için bir şey ödeyemeyeceği günden korkun.”²⁹ uyarısı yapılarak babanın da, evladın da kurtuluşunun bu nasihatlere uymalarına bağlı olduğu ihsâs ettirilmiştir.

Hz. Lokmân’ın oğluna verdiği bu öğütler ona verilen hikmetin meyveleridir. İnsanın fiillerinin -ne kadar saklanırsa saklansın- mutlaka bilindiği, dolayısıyla hesabının sorulacağı inancı ve bilinci ile bundan doğan sorumluluk duygusu ve kaygısı ahlâkî hayatın temelidir. Kişinin iyi ve itaatkâr bir kul olduğunun göstergesi olan örnek davranışların sıralandığı bu âyetlerde "namaz" Allah'a (c.c.) kulluk ödevini, "iyiliği emredip fenalığı önlemek" toplumsal davranışlar karşısında kulluğun gerektirdiği tutumu, "sabır" ise sıkıntıları, belâları birer imtihan bilip metânetle karşılama olgunluğunu yansıtır. Aynı sürede geçen "İşte bunlar, kararlılık gerektiren işlerdendir"³⁰ ifadesi bu müsbet davranışların kulluktaki kemâli gösteren birer örnek olduğunu göstermektedir.

Âyetlerde kaçınılması gereken olumsuz davranışlardan da örnekler verilmiş olması ve bu örneklerin, özellikle kendini beğenmişlerin, diğer insanları aşağılayıcı tutumlarından seçilmiş olması ve bunların Allah sevgisinden mahrum kalacakları uyarısında bulunulması, Kur’ân’ın insan onuruna verdiği değeri yansıtması bakımından dikkat çekicidir.³¹ Başlangıç aşaması “ucub” olup zamanla insanı kibire sürükleyen³², beşerde bulunması zemme ve kınanmaya delâlet eden³³ bu nevi tutumlar mezkûr âyette "tusa'ır" lafzı ile ifâde edilmiştir. Bu kelime devenin dizinde bulunan ve onu yüzünü hep aynı yönde tutmaya zorlayan bir hastalık anlamına gelmekte olup bu deyim kibir ve büyüklük taslayan, başkalarını küçük görerek yüzünü çeviren şahsın tavrını ifade eder.³⁴ Hz. Lokman’ın, (a.s) oğluna kâmil olmasını ve başkalarını da kemâle erdirmesini emretmesinin akabinde, başkalarını kemale erdirmesi sebebiyle onlara karşı kibir taslayacağından, kendisinin kâmil olması sebebiyle de, içten içe böbürleneceğinden endişelenmiş ve ona bu nasihatini yapmış³⁵ olması muhtemeldir.

²¹ Buhârî, Muhammed b. İsmâil (2011). *el-Câmiu's-Sahîh*, Nikâh 90, Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye, C.X, s. 572

²² Kur’ân, Ahzâb, 33/21

²³ Müslim b. Haccâc (2006). *Sahîh-i Müslim*, Kader 22, Riyad: Dâr-u Tayyibe, C. II, s. 1226

²⁴ Kur’ân, Tâhâ, 20/132

²⁵ Kur’ân, . Lokmân, 31/13

²⁶ Kur’ân, Lokmân, 31/17

²⁷ Kur’ân, Lokmân, 31/ 18

²⁸ Kur’ân, Lokmân, 31/16

²⁹ Kur’ân, Lokmân, 31/13

³⁰ Kur’ân, Lokmân, 31/17

³¹ Karaman, Hayrettin, ve Diğerleri (2014). *Kur’ân Yolu*, Ankara: Diyânet İşleri Başkanlığı Yayınları, C. IV, s. 338

³² Gazzâlî, Ebû Hâmid (1998). *İhyâ-i Ulûm-i'd-Dîn*, Beyrut: Dâru'l-Erkam, C. III, s. 481, 484

³³ Râzî, Fahreddîn (1990). *Mefâtihu'l-Ğayb*, Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, C. XIII-XIV, s. 63

³⁴ Mevdûdî, C. IV, s. 297

³⁵ Râzî, C. XXV-XXVI, s. 131

Görevin İcrasında Müminin Kendi Örneğinin Etkisi

İyâlini uhrevî mutluluğa ulaştırmayı hedefleyen bir müminin dikkat etmesi gereken diğer bir husus da öncelikle kendi yaşantısını kontrol etmek, şâyet varsa kusurlarını gidermektir. Özellikle de Allah (c.c.) korkusuna sahip çocuklar yetiştirmenin yolu kişinin kendisinin islâmî bir ahlaka sahip olmasından geçmektedir. Her kalıba girmeye münâsip bir harç mesâbesinde bulunan çocukların ruh dünyalarının şekillenmesinde âile büyüklerinin davranışları mühim bir rol oynamaktadır.

Evlâdının Allah'ın (c.c.) emirlerini yerine getiren, nehyettiklerinden kaçınan bir birey olmasını arzulayan bir mümin kendisi iyi bir model olmakla yetinmeyip onun sosyal çevresini oluşturan bireyleri, vakit geçirdiği mekânları da araştırmak, menfî örnek teşkil edecek kişilerin müdâvimi olduğu mekânlara gitmesini ve bu kişilerle hemhâl olmasını engellemek mecburiyetindedir. Zirâ Kur'an'a göre, kötü karakterli insanları dost edinmek âhirette hüsrâna uğramaya sebep olan durumlardan biridir:

"Keşke falanca'yı dost edinmeseydim. And olsun ki beni, bana gelen Kuran'dan o saptırdı"³⁶

Görevin Müspet Netice Vermesi Hususunda Müminin Sınırlılığı

Peygamberlerden bazıları hayatları boyunca âilelerine kendilerini ilâhî azaptan korumaları hususunda telkinler vermekle kalmamışlar, onlardan kendilerinin vefatından sonra da istikametlerini bozmayacaklarına dâir söz almışlardır. Örneğin Hz. Yakûb, oğullarına "Benden sonra kime kulluk edeceksiniz?" diye sormuş, oğulları da "Senin İlahına ve ataların İbrahim, İsmail, İshak'ın İlahı olan tek İlahâ kulluk edeceğiz, bizler O'na teslim olmuşuzdur"³⁷ demişlerdir. Bazı peygamberlerin ise nesillerinin söz konusu azaptan muhafazası için üzerlerine düşeni yaptıktan sonra onlar için Allah'a (c.c.) bizzat dua ve yakarıшта buldukları³⁸ Kur'an Kerim tarafından ifade edilmektedir. Zira Kur'an mümine bu görevi yüklemekle beraber hidâyetin Allah'tan (c.c.) olduğunu³⁹, peygamberlerin dahî sevdikleri kimseleri doğru yola ulaştırma kudretine sahip olmadıklarını ifâde etmiş⁴⁰ ve bu hususta somut örnekler olmak üzere Hz. Nûh ve Hz. Lût'un, Allah'ın (c.c.) azabını eşlerinden savamadıklarını⁴¹ haber vermiştir.

Kur'an-ı Kerim hidâyetin Allah'tan (c.c.) olduğunun en açık ifâdesini ise tufan esnasında Nûh (a.s.) ile oğlu arasında geçen diyalogu kıssa ettiği âyetlerle sunmuştur. Son derece etkileyici bir tasvirle anlatılan bu hâdise bir peygamberin kendisini yalanlayanlarla beraber olan oğlunu doğru yola döndürmek için ortaya koyduğu çarpınışı gözler önüne sermektedir. Hz. Nûh, içerisinde buldukları gemi dağlar gibi dalgalar arasında yol alırken bir kenarda ayrı kalmış olan oğlunu görmüş ve son bir ümitle ona "Ey oğulcuğum! Bizimle beraber gel, kâfirlerle birlik olma" diye seslenmiş⁴², bu olayın diğer tabii âfetler gibi bir afet olduğunu düşünen ve yüksek yerlere çıkarak kurtulabileceğini sanan Yâm adlı oğul⁴³ ise bu çağrıya: "Dağa sığınırım, beni sudan kurtarır" cevabını vererek şefkat yüklü bu çağrıyı reddetmiş nihayetinde tufanda boğularak⁴⁴ hidâyetten mahrum kalmıştır.

Benzer bir örnek de diğer bir peygamber olan Hz. İbrahim'in, kendi babasını ilâhî azaptan koruma çabasında görülmektedir. O, putperest babasına muhabbet ve nezâket yüklü şu sözlerle uyarıda bulunmuştur: "Babacığım! İşitmeyen, görmeyen ve sana bir faydası olmayan şeylere niçin tapıyorsun? Babacığım! Doğrusu sana gelmeyen bir ilim bana geldi. Bana uy, seni doğru yola erİştireyim. Babacığım! Şeytana tapma, çünkü şeytan Rahman'a baş kaldırmıştır. Babacığım! Doğrusu sana Rahman katından bir azabın gelmesinden korkuyorum ki böylece şeytanın dostu olarak kalırsın."⁴⁵ Buna mukabil babasından "Ey İbrahim! Sen benim tanrılarımın yüz çevirmek mi istiyorsun? Bundan vazgeçmezsen mutlaka seni taşlarım; uzun bir süre benden uzaklaş git."⁴⁶ şeklinde sert bir cevap almış, buna rağmen umudunu yitirmeyerek ona, kendisi için Rabbinden mağfiret dileyeceğini⁴⁷ söylemiştir. İbrahim (a.s) başlangıçta babasına verdiği bu sözden ötürü onun hakkında istiğfarda bulunmuş⁴⁸, onun inkârcı olarak ölecek bir Allah (c.c.) düşmanı olduğunu öğrenince de artık onun için istiğfar etmeyi bırakmıştır.⁴⁹ Zirâ cehennemlik oldukları anlaşıldıktan sonra, akraba bile olsalar, puta tapanlar için mağfiret dilemek ne peygamber'e ne de müminlere yakışan bir davranış değildir.⁵⁰

³⁶ Kur'an, Furkân, 25/26-29

³⁷ Kur'an, Bakara, 2/131-133

³⁸ Kur'an, İbrahim, 14/40

³⁹ Kur'an, Fâtır, 35/8

⁴⁰ Kur'an, Kasas, 28/56

⁴¹ Kur'an, Tahrîm, 66/10

⁴² Kur'an, Hûd, 11/42

⁴³ Karaman ve Diğerleri, C. III, s. 172

⁴⁴ Kur'an, Hûd, 11/43

⁴⁵ Kur'an, Meryem, 18/41-45

⁴⁶ Kur'an, Meryem, 19/46

⁴⁷ Kur'an, Meryem, 19/47

⁴⁸ Kur'an, Tevbe, 9/114

⁴⁹ Karaman ve Diğerleri, C. III, s. 602

⁵⁰ Kur'an, Furkân, 25/ 28, 29

Sonuç

Mümine yüklenen “ehlını uhrevî azaptan koruma” vazifesi yerine getirilmesi son derece meşakkatli bir görevdir. Bireyler kendilerinin uhrevî azaptan korunmaları hususunda samimi bir gayret içerisinde olmadıkça, bu konuda başkalarına fayda sağlama çabası içerisinde olacaklarını düşünmek muhaldir. Dolayısıyla bir mümin işini sağlam bir temel üzerine oturtmak ve bu hususta müspet netice elde etmek istiyorsa, işe kendi vicdânından başlamalıdır. Haddi zâtında İslam dîni de bu meseleyi evvelâ kişinin kendi vicdânında daha sonra da sırasıyla âilesinde, akrabâlarında⁵¹ ve tüm toplum düzeyinde⁵² ele almış ve yerleştirmeye çalışmıştır.

Yüce kitabında kuluna kaldıramayacağı bir mesuliyeti yüklemeyeceğini vaad eden⁵³ Allah (c.c.), mümine bu hususta kendisine lazım olan yetki ve imkânı vermiş ve bu görevin icrâsı hususunda örnek alabileceği şahsiyetlerin hayatlarından kesitler sunmuştur. Müminden, sözü edilen şahsiyetlerin örneğinde, bu yetki ve imkânı kullanarak üzerine düşeni yerine getirmesini istemekle beraber ona hidayete erdirme fonksiyonunu icrâ edecek makamın kendisi olmadığını da çeşitli örnekler eşliğinde ihsâs ettirmiştir.

KAYNAKÇA

- BUHÂRÎ, Muhammed b. İsmâil (2011). *el-Câmiu's-Sahîh*, Nikâh 90, Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye
EBÛ DÂVÛD, Süleymân b. Eş'as (1998). *Salât* 26, Mekke: el-Mektebetü'l-Mekkiyye
FERÂHİDÎ, Ebû Abdırrahmân el-Halîl bin Ahmed, *Kitâbü'l-Ayn*, Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, s. 45
GAZZÂLÎ, Ebû Hâmid (1998). *İhyâ-i Ulûm-i'd-Dîn*, Beyrut: Dâru'l-Erkam
İBN-İ KESİR, Ebu'l-Fidâ İsmail (2000). *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*, Kâhire: Müessesetü Kurtuba
İBRAHİM HAKKI, Erzurumlu, *Ma'rifetnâme*, İstanbul: Âlem Yayınları
İSFEHÂNÎ, Râğıb (1986). *el-Müfredât fi Çaribi'l-Kur'ân*, İstanbul: Dâru Kahraman
KARAMAN, Hayrettin, ve Diğerleri (2014). *Kur'ân Yolu*, Ankara: Diyânet İşleri Başkanlığı Yayınları
KAYA, Süleyman (2003). *Kur'an'da İmtihan*, İstanbul: İnsan Yayınları
KAZVİNÎ, Muhammed b. Zeyd (1997). *Sünenü İbni Mâce*, İkâmet 202, Riyad: Mektebetü'l-Meârif
KIRCA, Celal (1996). *Kur'ân ve İnsan*, İstanbul: Marifet Yayınları
MEKKÎ, Mecd (2003). *el-Beyân fi Erkânî'l-İman*, Beyrut: Dâru'l-Beşâiri'l-İslâmiyye
MEVDÛDÎ, Ebu'l-A'lâ (1990). *Tefhîmü'l-Kur'ân* (Çev. : Muhammed Hân Kayanî, Yusuf Karaca, Nazife Şişman, İsmail Bosnali, Ali Ünal, Hamdi Aktaş), İstanbul: İnsan Yayınları
MÜSLİM b. Haccâc (2006). *Sahîh-i Müslim*, Kader 22, Riyad: Dâr-u Tayyibe
RÂZÎ, Fahreddîn (1990). *Mefâtihu'l-Ğayb*, Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye
SÂBÛNÎ, Muhammed Ali (1981). *Safvetü't-Tefâsîr*, İstanbul: Dâru'l-Ensâr
TABERÎ, İbn-i Cerîr (1995). *Câmiu'l-Beyân*, Beyrut: Dâru'l-Fikr
TERZİOĞLU, Hülya (2007). *İslamda Dünya Âhiret Dengesi*, İstanbul: Ensar Neşriyat
YAZIR, Elmalılı M. Hamdi, *Hak Dini Kur'ân Dili*, İstanbul: Zehrâveyn Yayınevi

⁵¹ Kur'ân, Şuarâ, 26/214

⁵² Kur'ân, Âl-i İmrân, 3/104

⁵³ Kur'ân, Bakara, 2/286